

Bevezetés

A falvak helyzete lényegét tekintve romlott, főleg a legkisebb települések esetében. Vizsgálatom egy ilyen kistelepülés erőforrásait veszi célba, elsősorban az emberi erőforrásokra koncentrálva.

A falvaknak is van szervezeti felépítése, élükön a polgármesterrel és a képviselő testülettel. Ők igyekeznek a település adta lehetőségeket minél jobban kihasználni, beleértve az emberi tőkét is. Véleményem szerint fontos lenne erre az irányra koncentrálni, mert megoldást jelenthet a problémákra. A települések lakóinak továbbképzése, átképzése növelheti a lakosság és a falvak megélhetési lehetőségeit is.

Dolgozatomban igyekszem elméleti háttérrel adni az általam leírtakhoz, és általánosításokból az egyedi megoldások felé törekedni.

I. Regionális különbségek

Sokat hangsúlyozott téma főleg a munkaerőpiaci helyzet szempontjából a regionális különbségek megléte. Az ország egyes területei nem egyenlő esélyekkel indultak ebben a küzdelemben. Ahol fejlettebb a gazdaság, ott magasabb a munkanélküliség aránya, alacsonyabb az átlagos iskolai végzettség.

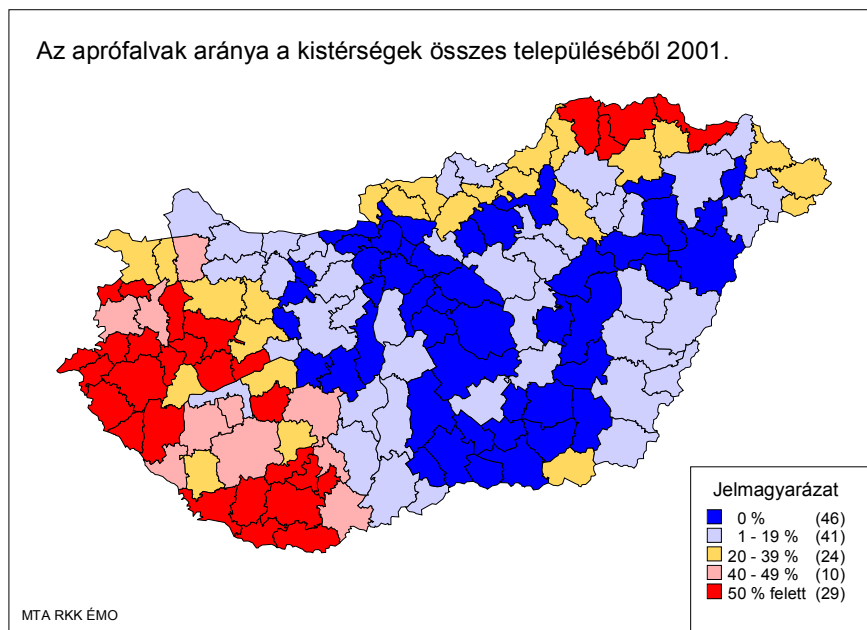
A nyugati és a középső régiók mindig előnyt élveztek az észak-alföldi, északi és déli területekhez képest. A hátrányos helyzetű régiókban található a legtöbb aprófalú (bár a nyugati határszáron találkozunk igen jó helyzetben lévő falvakkal is). Ezek a települések, nem túlzás, jórészt a pusztulás szélén állnak.

Lakosságuk néhol növekszik, stagnál vagy éppen fogy. A növekedés sem feltétlenül tesz jót, hiszen általában csak több szociális segélyre szoruló jelent, akiket a falvakkal kell támogatni, eltartani. A stagnáló lélekszámú településeken is jelentkezik előregedés, elvándorlás; csak nem olyan nagymértékben, mint a csökkenő létszámúak esetében.

Mindent összevetve tehát az aprófalvak egyre inkább elnéptelenednek, majd, mint egykor Gyűrűfű, el fognak tűnni a térképről.

II. Aprófalvak történelme

Az aprófalú olyan települést jelent, ahol az állandó lakosok száma nem éri el az 500 főt. Számuk az évek során szaporodott, kistelepülésekből 500-1000 főjű lakosságból 500 alá csökkent a lélekszám. Általában a természeti adottságok miatt alakultak ki, olyan helyen, ahol a táj jellege nem tette lehetővé nagyobb település létrejöttét. Így az aprófalvak dombokkal, hegyekkel tarkított területeken fordulnak elő, ami az alábbi térképen is jól látható (az Alföldön jórészt elő sem fordulnak ilyen szerkezetű települések).

1

A mezőgazdaság fénykorában a települések mérete nem jelentett problémát, hiszen az alapvető megélhetéshez megtermelték maguknak az alapanyagokat. Viszont a II. világháború után a mezőgazdaság eltartóképessége lecsökkent, egyre nehezebb helyzetbe hozva ezzel a magyarországi falvakat. A magyar parasztság lába alól kihúzták a talajt a tsz-esítések, elvesztették földjeiket, a megélhetésüket, már nem maguknak és családjuknak dolgoztak, így a munkára motiváló erők száma alaposan lecsökkent. Ráadásul az ipari termelés, főleg a nehézipar erősítésével, elvándorlás kezdődött az ipari városok irányába.

A szocializmus idején, ha kimondatlanul is, az volt a cél, hogy elsorvasszák a kistelepüléseket, amit az alapellátások körzetesítésével próbáltak megoldani². A '70-es évek közepére a falusi térségeken belül is centrum-periféria viszony jött létre. A kicsit nagyobb helyek központtá váltak, az egészen aprók teljesen kiszolgáltatottak lettek a hozzájuk közel eső nagyobb településnek. Ekkor fokozódott a falvakból való elvándorlás a városok, másképp megfogalmazva a jobb megélhetés irányába. Az egykori magyar parasztság „elfelejtette”, hogyan kell a földet megművelni. Így később a tsz-ek felbomlása még nagyobb károkat okozott. A földek nem kerültek vissza a családok kezébe, akik amúgy is képtelenek lettek volna megművelni azt. De a tsz-eket

¹ Munkanélküliség és foglalkoztatási viszonyok az aprófalvas térségekben – van-e esély a megmaradásra, MTA RKK ÉMO Miskolc, Forrás: www2.mta.hu/fileadmin/news/files/Fekete.ppt

² Tanácsok, iskolák, tsz-ek körzetesítése.

sem tartották meg szövetkezetként működtetve, ezáltal fenntartva a munkahelyek egy részét.

A rendszerváltás után az aprófalvak fellélegeztek, nagy változásokat reméltek az új államberendezkedéstől. Sajnos azonban az önállóságuk nem tartott soká, hiszen ismét társulásokat kellett alakítaniuk, jórész kényszerből, mivel a települések fenntartása nagy költségekkel járt volna az ismételt körzetesítés nélkül. Így úgynevezett körjegyzőségek, körzeti iskolák, és egyéb központosított intézmények kezdtek működni.

A 2000-es évek elején ehhez a centralizáló törekvéshez sorolhatjuk a kistérségi társulások létrejöttét. Ezekről a többcélú társulásokról ismét csak elmondható, hogy a fejlettebb országrészekben jól működnek, de a fejletlenebb területeken nem olyan gördülékeny az együttműködés, ennek oka, hogy ott minden település a még meglévő intézményeiért küzd. A társulások pedig a megszűnés veszélyével fenyegették a legfontosabb még helyben lévő szolgáltatásokat.

III. Aprófalvak jelenlegi jellemzői

2003-ban 1030 aprófalva létezett az országban, azóta ez a szám csak nőtt, mint már említettem az 500-1000 fő közötti településeken is erőteljes a népességfogyás.

Az aprófalvak adják a magyarországi települések jelentős hányadát, de a magyar lakosság mindössze 2, 8% -a él ilyen helyen.

Számos problémát tudunk felsorolni, amely a kistelepüléseket sújtja (gondolok itt az 500-1000 fő közötti falvakra is):

- Népesség fogyása (előregedés, elvándorlás)
- Kevés születés
- Mezőgazdaság válsága miatt a munkahelyek megszűnése
- Alacsony iskolai végzettségű lakosság
- Magas munkanélküliségi ráta
- Elszegényedés
- A falvak csökkenő bevételi forrásai
- Csökkent munkaképességűek arányának növekedése
- Rendszeres szociális segélyben részesülők nagy száma
- Elégtelen tömegközlekedés

- Alacsony egészségügyi ellátottság.

A lista korántsem teljes, de a főbb hiányosságok, amelyek megbénítják a települések működését, láthatóak.

IV. Megoldási lehetőségek az aprófalvak számára

Elsősorban megélhetést kell biztosítani a lakosság számára, hogy ne vándoroljanak el. Fejleszteni kell az infrastruktúrát, olyan mértékben, hogy az ingázás könnyebbé váljon. Valamint rá kell ébreszteni a falvakat, hogy kénytelenek összefogni a boldogulás érdekében, de ehhez belső szerveződésre van szükség, amit nem egy felsőbb hatalom erőszakol ki.

A különböző képzéseket elérhetőbbé kell tenni az aprófalvak lakossága számára ilyen módon fejlesztve az emberi erőforrásokat. Utópisztikus elképzelés ugyan, de megvalósítható. Szükség lenne egy széleskörű felmérésre, amely bizonyítja, hogy az aprófalvak lakosságának iskolai végzettsége alacsony. Majd szakembereknek kellene kilátogatni a településekre, hogy motiválni próbálják az ott élőket tanulmányaik folytatására. Ezek után lehetőséget biztosítani helyben, vagy méginkább szervezett utaztatással a tanulmányok folytatására, főleg mert valószínűleg az aprófalvak diákjai morzsolódnak le leginkább az iskolákban. Természetesen a különböző képzéseket az alapján kell javasolni, hogy az adott településen mire van szükség, milyen munkalehetőségeket lehet könnyen kialakítani. De mindenek előtt ehhez stabil, biztonságos háttérrel kellene kialakítani. Ez lenne hosszabb távon a megoldások egyike, vagy akár a közmunkaprogramok kiegészítése.

Másik lehetőség, hogy helyben a családokat felkészíteni az önellátásra (erre vannak próbálkozások). Ez ugyan némileg visszafejlődésnek hangzik, de ha végiggondoljuk, rájövünk, hogy az állattartás, konyhakerti művelés segítségével kevesebb lesz a családok kiadása. Ráadásul, ha megfelelő lehetőséget biztosítunk számukra (hagyományos vásárok, piacok), a felesleget értékesíthetik is.

Tisztában vagyok vele, hogy ezek az elképzelések kiforratlanok, de több idő ráfordításával, valamint megfelelő szakemberek alkalmazásával sokat segítenének az emberi tőke fejlesztésében, kiaknázásában.

V. Almamellék, egy baranyai aprófalu küzdelme a fennmaradásért

1. A településről

Almamellék több, mint 800 éves múltra tekint vissza. Tartozott a Török Hódoltságához. Több birtokos család is uralta (Batthyány, Biedermann).

A Dél-Zselic festői dombjai között helyezkedik el, tehát nem Baranya legelmaradottabb, ormánsági területén található. Körjegyzőségi központ, hozzá tartozik Ibafa, Csebény, Horváthertelend. Ezt státuszát a közeljövőben elveszítheti. Plébániája 1995 óta nincs, a katolikus papi feladatokat a mozsgói, majd a szentlászlói plébános látta és látja el ma is.

A környező településekhez képest jelentősebb földterületekkel rendelkezett és rendelkezik a mai napig (jelenleg: 44,33 km²). Ez a területnagyság inkább a tolnai valamint az észak-somogyi falvakra jellemző. A külterületen is találunk további kisebb lakott területeket, úgynevezett pusztákat, bár ezek száma és lakosságuk aránya az utóbbi ötven évben jelentősen lecsökkent. 1945-ben Almamellékhez tartozott: Terecseny, Sasrétpusztá, Németlukafapusztá, Szentmártonpusztá, Korcsánypusztá, Szentegyedpusztá, ezeken kívül - egy 1932-es adat szerint - ide sorolandó még Bükkfapusztá és Deszkametsző-pusztá. Terecsenyt az 1970-es években, elsősorban a vasút megszűnése miatt, Boldogasszonyfához csatolták, az uradalmi puszták pedig – Sasrét és Korcsány kivételével – elnéptelenedtek, illetve Szentmártonpusztá a '90-es években egy szállodaegyüttessé alakult, ami mára megszűnt működni.

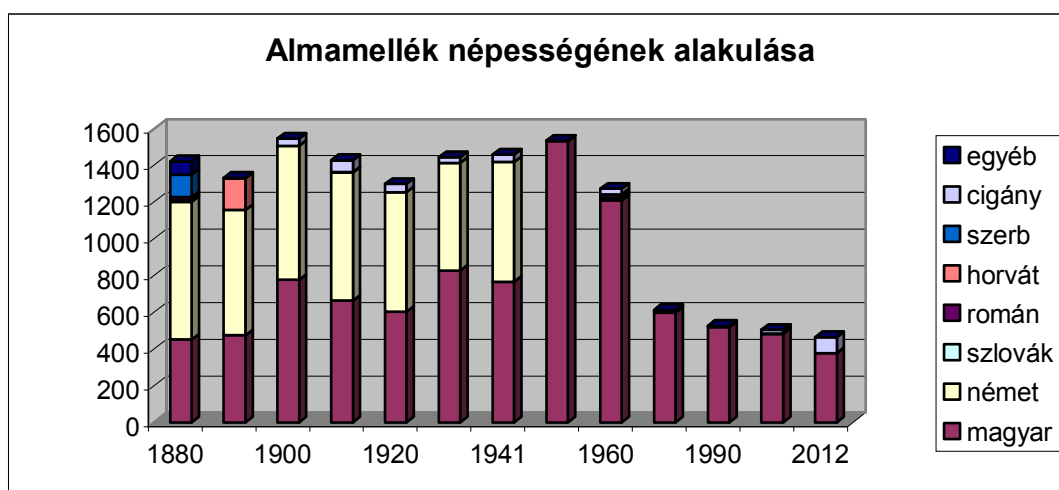
A falu lakossága a II. világháborúig mezőgazdaságból élt. Később a frissen alakult téeszekben dolgoztak. A rendszerváltás után ezek megszűntek. Így rengetegen váltak munkanélkülivé. Ezt a problémát máig nem sikerült hatékonyan orvosolni.

2. Népeség

Kezdetben székelyek, majd szerbek, végül németajkú lakosság népesítette be a falut. Napjainkra a roma etnikum aránya vált számottevővé.

Ugyanakkor a népesség egyre fogy, főleg a nehéz megközelíthetőség és a növekvő munkanélküliség miatt, nagyfokú elvándorlás kezdődött³. Az elköltözött lakosok helyére általában romák érkeztek, de a népességfogyás így is jelentős:

Év	Abszolút szám	magyar	német	szlovák	román	horvát	szerb	cigány	egyéb
1880	1423	452	750	7	19	-	122	-	73
1890	1333	475	683	-	-	172	-	-	3
1900	1547	777	730	-	-	-	-	40	-
1910	1429	663	699	1	-	1	-	65	-
1920	1300	602	653	-	-	-	-	44	1
1930	1444	827	587	-	-	-	-	30	-
1941	1460	767	651	-	-	-	-	42	-
1949	1535	1534	-	-	-	-	-	1	-
1960	1274	1211	15	-	16	1	-	30	1
1980	613 ⁴	598	4	-	-	-	-	11	-
1990	525	519	4	-	1	-	-	1	-
2001	504	482	3	..	..	..	..	19	..
2012	465	376	2					85	2

³ Almamellékhez igen közel található Gyűrűfű, az első magyar kihalt falu.

⁴ Ez a szám azért csökkent le ilyen nagy mértékben, mert Terecsenyt 1972-ben elcsatolták Almamelléktől.

Almamellék tehát kistelepülésből aprófaluvá vált, ahogy ez a diagramból jól kitűnik.

Az infrastruktúrája fejletlen. A tömegközlekedés szinte lehetetlenné teszi a nagyobb településekre való ingázást, ezt a megoldást a munkába járásra mindössze a falu 13 lakója választja jelenleg; bár többen szívesen járnának a környező városokba dolgozni, de a munkáltatók előnyben részesítik a helyi lakosokat, mivel nekik az útiköltséget nem kell téríteni.

A településen 84 öregségi nyugdíjas él, és 78 csökkent munkaképességű személy, akik főleg a veszélyeztetett 55 év feletti csoportból kerülnek ki. Közülük kevesen folytatnak kereső tevékenységet.

A faluban a romák aránya megközelíti a 20%-ot. A Roma Kisebbségi Önkormányzat igyekszik segíteni a település önkormányzatának munkáját.

Érdekesség, hogy Almamellék iskolája német nemzetiségi iskola, holott a német nemzetiség már csak névleg jelenik meg (Német Kisebbségi Önkormányzat létezése), a nyelvet beszélők sajnos mára teljesen eltűntek. Ezen kívül egyre több holland vásárol ingatlant a településen, amiért a falu még inkább elnéptelenedik.

Mindezen okok miatt, a vezetőségére nehéz feladat hárul, hogy a lakosságot munkához segítse. Ezt főleg pályázatokkal igyekeznek megoldani. Ebben a Szigetvár – Dél-Zselic Többcélú Kistérségi Társulás nyújt segítséget, melynek Almamellék is a tagja.

A falut egy polgármester és négytagú képviselő testület irányítja, valamint a már említett két kisebbségi önkormányzat segíti munkájukat. Almamellék közigazgatása több tekintetben összefonódott három szomszédos településével, Ibafával, Csebénnyel, Horváthertelennel; ennek köszönhetően eddig a falu valamiféle centrumként működött. Ezt a státuszt egyre inkább elveszíti, az irányítás fokozatosan Szentlászló kezébe kerül.

3. Állandó foglalkoztatás az önkormányzat keretein belül

a. Önkormányzat

A jelenleg működő önkormányzat kisebb-nagyobb változásokkal 2002 óta irányítja a falut. A polgármester asszony hivatalosan részmunkaidőben látja el feladatát, valójában nem ritka, hogy a hétvégéit a hivatalban tölti. A képviselőtestület tagjai is áldozatos munkát végeznek a település érdekében. Nagyrészt egy pályázatíró közreműködésével megírt Európai Unió pályázatok segítségével fejlesztik az infrastruktúrát, a szolgáltatásokat és igyekeznek csökkenteni a munkanélküliséget. Az ilyen kistelepüléseknek ez a lehetőség a legkézenfekvőbb, leginkább elérhető.

b. Iskola

Az iskola irányítása harminc év alatt jórészt nem változott, igazgató úr közel 30 éve elmozdíthatatlan az iskola éléről. Az intézményt négy önkormányzat tartja fenn (Almamellék, Ibafa, Csebény, Horváthertelend). A diákok száma évről évre csökken. Az iskola eddigi fennmaradása a diákotthonnak köszönhető, melynek létezése egyedülálló a térségben.

Az iskolában 11 pedagógust és 5 technikai dolgozót foglalkoztatnak, valamint a helyi közmunkások időszakonként segítik az iskola működését. Az itt dolgozó 16 főből 9 fő a helyi lakos (4 pedagógus és az 5 technikai dolgozó), a többiek Szigetvárról, illetve Szentlászlóról járnak nap mint nap.

c. Egészségügyi ellátás

2004 óta nincs orvosa a falunak, a feladatot helyettesítő orvosok látták el az elmúlt években. Jelenleg egy doktornő jár ki heti két alkalommal a településre. A doktornő egy állandó asszisztenssel dolgozik, aki Ibafa alkalmazottja, mivel az orvosi státusz hivatalosan ehhez a településhez tartozik.

A védőnő teljes állású alkalmazott, aki Almamelléken, Ibafán, Csebényben, Horváthertelenden látja el feladatát.

d. Körjegyzőség

A körjegyzőséghez szintén a már említett négy település tartozik. Almamellék, Ibafa, Csebény, Horváthertelend. Viszont a jegyzői feladatokat a Szentlászlói Körjegyzőség jegyzője látja el. Hamarosan mindezen feladatok Szentlászlóhoz fognak átkerülni.

A körjegyzőségnek jelenleg még 4 alkalmazottja van, akik az almamelléki polgármesteri hivatalban látják el feladatukat, közülük hárman helyi lakosok.

e. Közbiztonság

Almamelléken polgárőrség nem működik. A közbiztonságért a körzeti megbízott felel, aki a Szigetvári Rendőrkapitányság alkalmazottja. Szolgálati lakást a település biztosít számára.

f. Falugondnok

A falugondnok 6 éve látja el feladatát. A falugondnoki tanfolyamot önkormányzati finanszírozással végezte. Elsődleges feladata a közösségi falubusz vezetése (kistérség a busz tulajdonosa Almamellék Önkormányzata a fenntartó). Naponta szállítja az iskolásokat a környező településekről, ebédet visz az időseknek, szerdánként orvoshoz szállítja a betegeket, valamint a konzervgyár és az erdészet dolgozóit is ő fuvarozza.

4. Foglalkoztatás egyéb területeken.

a. Vállalkozók, családi gazdálkodók

A településen 2 család folytat komoly gazdálkodást. Mindketten a mezőgazdaság növénytermesztési ágazatát választották. Elsősorban gabonát termesztenek. Az egyik gazdaság 2 főt, míg a másik 5 főt tart el.

Rajtuk kívül 6 vállalkozás működik Almamelléken. Ebből az egyik a helyi vegyesbolt, melyet csebényi vállalkozó működtet, de alkalmazottja helyi lakos. A többi vállalkozás jórészt fuvarozással foglalkozik. Tevékenységük összefonódott a mezőgazdasággal, és a Mecseki Erdészeti Zrt. fakitermelési tevékenységével. Ezen vállalkozóknak hivatalosan nincs alkalmazottja, illetve néha dolgozik náluk 1-2 fő.

Meg kell említeni, hogy a falu két állandó holland nemzetiségű lakója campinget üzemeltet, a nyári hónapokban úszásoktatást is tartanak.

b. Időszakosan ingázók

A Szigetváron működő konzervgyár immár 3 éve foglalkoztat idénymunkában 18 almamelléki lakost. Őket a falubusz szállítja munkába egy szerződés alapján, amit a gyár az önkormányzattal kötött.

c. Állandó ingázók

Az állandó ingázókat már említettem a fentiekben. 13 fő ingázik naponta, közülük mindannyian Szigetváron dolgoznak. Csak ketten vannak, akik a tömegközlekedést választják, a többiek mind autóval, illetve céges kisbusszal közlekednek.

d. Mecseki Erdészeti Zrt.

A Mecseki Erdészeti Zrt. 6 főt foglalkoztat állandó jelleggel. Ők elsősorban az erdészet tulajdonát képező erdei kisvasúton dolgoznak. Működtetik a vonatot, fát szállítanak, az erdei iskola működésében vesznek részt. Valamint egyéb erdészeti munkákat végeznek.

5. Foglalkoztatás pályázatok segítségével.

A falu lakosságának 20%-a jórészt munkanélküli. Ezen a számon csak a különböző pályázatok segítségével tud változtatni a kistérség és az önkormányzat. Sajnos a pályázatos forma nem jelent végleges megoldást, de időszakosan nagy segítséget nyújt a családoknak.

a. Kistérség

A Szigetvár – Dél-Zselic Többcélú Kistérségi Társulás segítségével 5 fő vehetett részt a Vasúti munkaprogramban fél éven keresztül. Őket naponta szállították a távol eső vasúti csomópontokhoz. Így az utazás rengeteg időt vett igénybe, sajnos ez nem bizonyult gazdaságosnak. A fáradt munkaerő csak rövid ideig volt képes a hasznos munkára. Sokkal kifizetődőbb lett volna, ha a közelben, a szigetvári, esetleg a szentlőrinci vasúti csomópontokon találnak számukra munkát, ahelyett, hogy Komlóra vagy Bólyba szállítják őket.

b. Mecseki Erdészeti Zrt.

Az erdészet a már említett állandó dolgozóin kívül 5 főt foglalkoztat a közmunkaprogram keretein belül, megbízatásuk fél évre szól. Szintén erdészeti munkákban és a kisvasút üzemeltetésében vesznek részt.

c. Boldogulj helyben pályázat

A Falugondnoki Egyesület és a Máltai Szeretetszolgálat közösen nyerte el a pályázatot, melynek célja, hogy 2 éven keresztül nyújtsanak segítséget több családnak - Almamelléken 4 családról van szó, akik mindannyian roma

származásúak - abban, hogy hogyan javítsák az életminőségüket. Eddig mindössze szóbeli tanácsadásról lehet beszámolni, illetve két kiskorú gyermek üdültetéséről. A kezdeményezés illik abba az elképzelésbe, hogy a családokat bizonyosfajta önellátásra kell oktatni, hogy a boldogulásukat segítsük.

d. Önkormányzati foglalkoztatottak

Almamellék Önkormányzata 2002 óta vesz részt a különböző közmunkaprogramokban. Egészen 2012-ig a közmunkások a település tisztántartását, iskolai kisegítő munkát végeztek, valamint részt vettek a különböző önkormányzati ingatlanok felújításában. Mindezt rövid távú (3 hónap), és hosszabb távú (akár 12 hónap) időkereteken belül.

- I.** 2002-ben szintén pályázati pénzen (CÉDE pályázat) felújításra került egy önkormányzati ingatlan, ahová az ipari áram bevezetése lehetővé tette, hogy varrodát hozzanak létre. Három vállalkozó próbálkozott varroda létesítésével, a harmadik foglalkoztatás tartott a leghosszabb ideig. Az utolsó vállalkozó 80%-ban csökkent munkaképességűeket alkalmazott. Sajnos ez sem működött sikeresen. Így a varroda véglegesen megszűnt. Az épületet máshogy hasznosították.
- II.** Az elmúlt évben lehetőség nyílt 1 fő foglalkoztatására, aki a közmunkások gyermekeire felügyelt a nyár folyamán, illetve a Telekuckót üzemeltette.
- III.** Almamellék részt vesz a Szociális földprogramban is. 2 hektárnyi területet művel meg a programban részt vevő 10 fő. Ők a munka kezdetén kötelező oktatáson vettek részt. Munkájuk 9 hónapra szólt. Ez alatt zöldségféléket, és kukoricát termesztettek. Az itt tanultakat saját kert létrehozásával kamatoztathatják otthonukban.

A Szociális földprogram a jövő évben is folytatódik. Almamellék az otthoni kertművelésre nyújtott be pályázatot. Melynek keretében 11 család kaphat anyagi és erkölcsi támogatást, valamint vehet részt oktatáson, azzal kapcsolatban, hogy hogyan tudja hatékonyan művelni otthoni kertjét. Ez az elképzelés szintén az önellátásra sarkallja a lakosságot. Ha mindezt bizonyos kereskedelmi ismeretekkel is ki lehetne bővíteni, a részt vevők képesek lennének a saját maguk által megtermelt növényeket értékesíteni.

6. Startmunka – program

A Startmunka – program esetében is pályázatról van szó, de külön fejezetet szenteltem neki, mert eddig ez a legnagyobb lélegztetvételű emberi erőforrások kihasználásával kapcsolatos pályázat, melyet az önkormányzat megnyert. Ugyan rövidtávú megoldás, de a résztvevők tanulhatnak belőle.

Tulajdonképpen a pályázat 5 különböző ágában vett és vesz részt Almamellék, ezeket igyekszem részletesen bemutatni.

A Startmunka – program célja sokrétű. Elsősorban munkát igyekszik biztosítani a munkanélkülieknek, ugyanakkor segítséget nyújt a rászorulóknak, valamint az önkormányzatok bevételeit szeretné növelni, illetve kiadásait csökkenteni.

A munkáért járó fizetés jelenti a program sötét oldalát, ugyanis a megkereshető nettó 47000 Ft nem motiválja kellőképpen a résztvevőket. A polgármester asszony elmondása alapján ez az egyik nagy probléma. A másik pedig, hogy a dolgozók mind szakképzetlenek (ezen segítene a szervezett oktatás), így a felmerülő szakmai jellegű munkákat nem tudják elvégezni. Összességében mégis jót tesz a falunak a lehetőség, a végeredményre pedig méltán büszke a falu vezetősége, és maguk a közmunkások is.

a. Téli startmunka – program (február 1. – június 30.)

Ebben a részben 4 fő vehetett részt. Feladatuk a téli tüzelő gyűjtése és feldolgozása volt, valamint az önkormányzati tárolóhelyiségek nagytakarítása, karbantartása. Mindezt rendkívül szervezeten végezték, állandó ellenőrzés mellett. A munka hatékonynak bizonyult, az önkormányzati ingatlanok fűtése a télre biztosított.

b. Belvíz program (február 1. – december 31.)

Szintén 4 fő számára nyújt lehetőséget a munkára. Munkájuk lényege az önkormányzati árkok, átereszek növénymentesítése, iszaptalanítása, karbantartása. Itt is szükséges volt a folyamatos ellenőrzés, időnként szondáztatás, hogy a munkások kárt ne tegyenek magukban, és egymásban.

c. Mezőgazdasági utak rendbetétele (február 1. – december 31.)

A programban részt vevő 4 fő mindezidáig 150 négyzetméternyi területet növénymentesítettek, bozótirtást és gyomtalanítást végezve. Az utakon található kátyúk betöméséhez felhasználták a faluház egykori cserepeit (ugyanis a faluház tetejét nemrég cserélték le). Ezek után segédkeztek az aszfaltozásnál. A kemény

fizikai munkát több szünettel szakították meg. Az előző két említett programban ugyanúgy, mint ebben az önkormányzat védőruházatot vásárolt a munkások hatékonyabb, balesetmentes munkavégzése érdekében.

d. Mezőgazdasági program önkormányzati területek megművelésére (február 1. – december 31.)

A munkában 5 fő vehet részt. Lényege, hogy az önkormányzat tulajdonában lévő 5 hektár területen sárgarépat, petrezselymet, hagymát, burgonyát és kukoricát termesztettek. Ez a munka szorosan összefügg a szociális földprogrammal, a két program részt vevői többször végezték közösen a munkát, mivel a két pályázat tulajdonképpen ugyanarról szólt. A hatékony munkavégzéshez ebben az esetben is az önkormányzat biztosította az eszközöket, folyamatosan karban tartva azokat. A földek megművelése kézi erővel történt, a pályázatok ugyanis ezt követelték meg. Így a munkát erős kézzel kellett irányítani, amit a mezőgazdasági munka terén tapasztaltabb közmunkások irányítottak. Ez ösztönző erejűnek bizonyult, mindenki megmutathatta, mit tud.

Az itt megtermelt élelmiszerek egy része a rászorulókhoz került. Az iskola konyhájára is jutott belőle. A maradékot pedig értékesítették. Egy nagykereskedés és a falu lakói vásárolták meg. Mind a hagyma, mind a burgonya 300.000 Ft bevételt hozott. A kukoricától is hasonló bevételt remélnék.

Szinte minden munkát (a szántást kivéve) emberi erővel végeztek. A már említett munkaruhát, védőfelszerelést, eszközöket szintén pályázati pénzből biztosították a közmunkások számára, növelve ezzel az önkormányzati vagyont.

Nehézséget csak az jelentett, hogy a még be nem takarított terményt őrizni kellett éjjel nappal, mivel tolvajok dézsmálták meg. Ezt a feladatot önként vállalták a közmunkások a polgármester asszony vezérletével, aki maga is éjszakákat töltött kinn a szabad ég alatt. Ez rendkívül ösztönzően hatott a dolgozókra, hiszen maga a vezető sem szégyellt ingyen munkát végezni a falu érdekében.

e. Mezőgazdasági program energiaültetvény része (február 1. – december 31.)

9 hektárnyi területen 5 fő dolgozott. A terület mocsaras részén a nádat meghagyták, mivel az is energianövény, a fennmaradó részeket kitisztították és a belvíz program, valamint a mezőgazdasági utak program során keletkezett nyesedékkal együtt a pályázaton nyert aprítógép segítségével feldolgozták (ehhez a jövőben speciális

kazánt szeretnének vásárolni). Az aprítógép kezelésére egy közmunkást tanítottak meg, aki a későbbiekben feldolgozásra kerülő kérdőívben meg is említi, hogy új tartalmakkal gazdagodott a tudása.

A tisztítás során kivágott fűzfákat a munkások összevágták, és az iskolához szállították. Így az iskola 100 köbméter fát kapott a téli fűtéshez. Ez a program összefüggésben áll a téli résszel, ahol szintén tüzelőt gyűjtöttek. Ebben az esetben szintén lehetőség nyílt rá, hogy többen dolgozzanak együtt hatékonyabbá téve a munkát.

Az üres területre éget ültettek, amit kétfévente lehet betakarítani 10 éven keresztül. Ezzel biztosítani próbálják a jövőre nézve a fűtést az önkormányzati ingatlanokban.

A pályázat során itt is szerszámokat, önjáró fűnyírót, munkaruhát vásárolt az önkormányzat.

A falu vezetősége úgy használja ki az emberi erőforrásainak lehetőségeit, hogy az általuk foglalkoztatott közmunkásokat általában egy-egy nagyobb feladat elvégzésére csoportosítja, tehát az idő egy részében nem kis csoportokban dolgoznak, hanem a nagyobb munkákat együtt végzik. Ez a mezőgazdasági munkák esetében okos döntés. Például a kukorica leszedésénél, ahol az időjárás változásán sok múlik, fontos, hogy minél előbb végezzenek, így ha többen vannak, hamarabb begyűjtik a terményt.

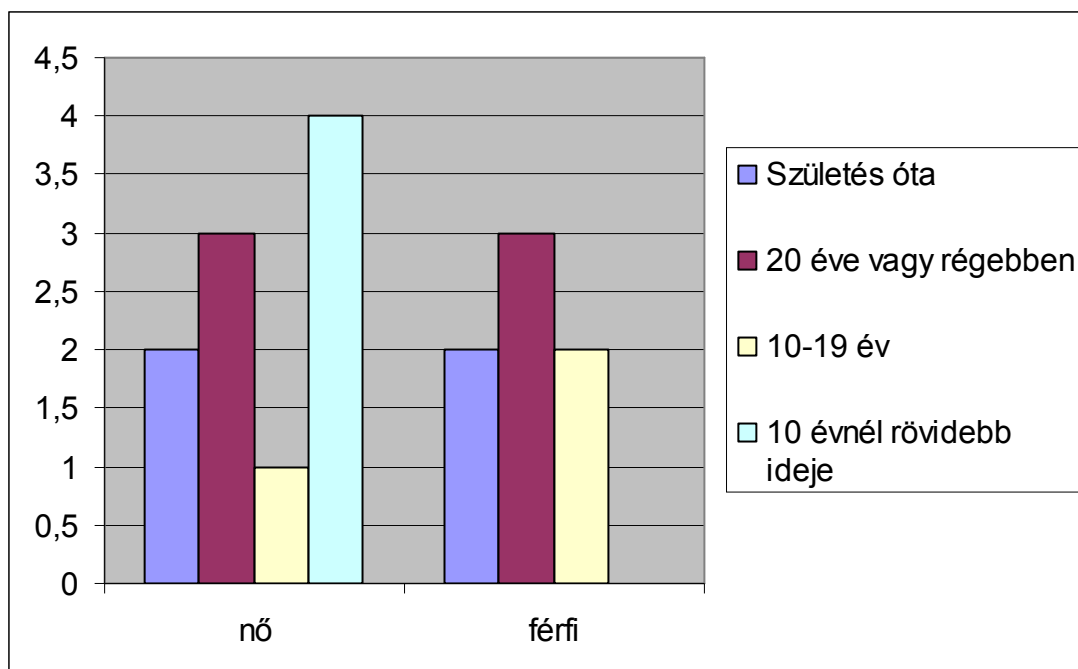
A polgármester asszony külön megbízatásokat is ad egy-egy közmunkásnak. Például közülük választja ki a csoportok vezetőit, így egyfajta belső motiváció is megjelenik a munkásoknál.

7. Startmunka-programban részt vevőkkel készített kérdőíves vizsgálat

A falu vezetősége a munkások kiválasztásánál több szempontot vett figyelembe. Elsődlegesen a szociális szempontok domináltak. Például kik azok a lakosok, akiknek családjában nincs aktív kereső, illetve mekkora létszámú családot kell eltartani. Miután ezeket a szempontokat végigvették, akadt még pár szabad hely, ahová olyanokat igyekeztek bevenni a programra, akik értenek az adott tevékenységhez, így a későbbiekben a többiek segítségére lehetnek.

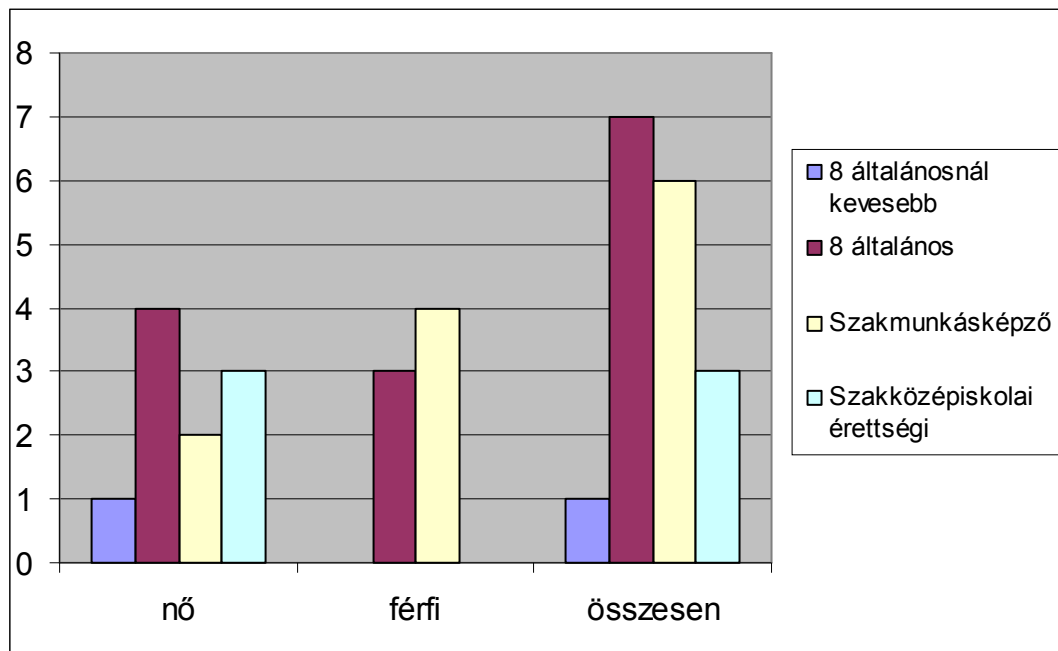
A program keretein belül dolgozó 22 főből 10 nő és 7 férfi töltötte ki a kérdőívet, amit igyekeztem minél egyszerűbben megfogalmazni, mivel sejtésem szerint a funkcionális analfabetizmus aránya magas az esetükben. Ezt főleg a férfiak által kitöltött kérdőívek igazolták, ők ugyanis jórészt a három kifejtendő kérdésre nem válaszoltak, vagy félszavakat írtak.

A közmunkások nagyobbik hányada hosszú ideje él Almamelléken, és számomra meglepő módon, előzetes elvárásaimmal szemben, a nehéz megélhetés ellenére a jövőjét is itt képzelel el. A következő diagram ábrázolja, hogy a megkérdezettek, milyen régóta élnek a településen.

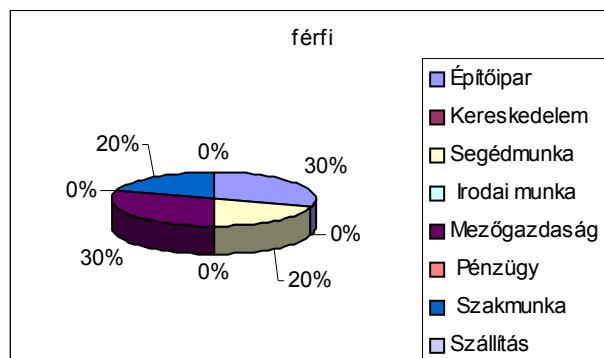
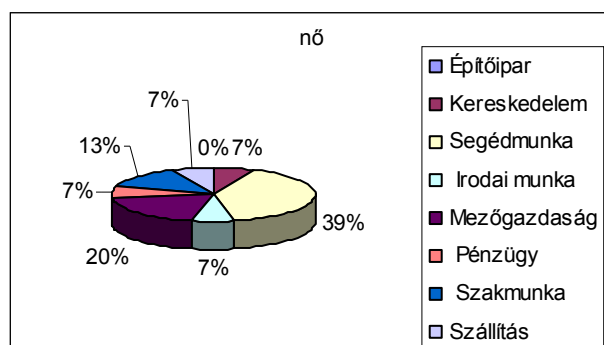
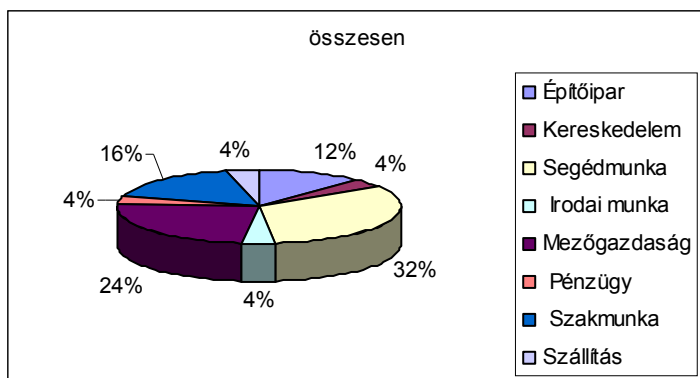

Leginkább arra voltam kíváncsi, hogy meddig és milyen területen dolgoztak ezidáig. Ugyanis több helyütt találkoztam azzal a nézettel, hogy a közmunkások nem akarnak dolgozni, ezért nincs munkahelyük. Szerencsére ezt a kérdőívem Almamellék esetében megcáfolta, minden közmunkásnak volt már tartósan munkája ezt megelőzően. Mindannyian életkoruknak megfelelően hosszú ideig dolgoztak már. Általában helyben, vagy a közeli településeken. Olyan is akadt, akinek 22 évig volt munkája ugyanazon a munkahelyen.

Sajnos az iskolai végzettség tekintetében nem tévedtem, ahogy az alábbi táblázat is mutatja, a közmunkások iskolai végzettsége meglehetősen alacsony (a faluban hasonló arányok dominálnak a képzettség tekintetében):

Érdekes még annak a megoszlása, hogy kik milyen területen dolgoztak már életük során, itt a férfiakat és nőket külön is vizsgáltam. Valamint volt olyan, aki több területen dolgozott, így több ágazatnál tüntettem fel.

A vizsgálatomban nagy arányban fordultak elő nagycsaládosok. Volt például, aki bevallotta, hogy nyolcan élnek egy háztartásban, és rajta kívül nincs kereső a családban, számomra ez rendkívül megdöbbentő volt.

Arra a kérdésre, hogy tanultak-e valami újat csak kevesen válaszoltak. Tanuláshoz egyébként sem állnak pozitívan. A 17 főből 10 biztosan nem tervezi, hogy tanulni fog a jövőben, meglepő módon inkább a fiatalabbak voltak ezen a véleményen, az idősebbek hajlandóbbnak mutatkoztak a tanulásra. Ezen a területen jó lenne szervezett módon változtatni, ha a tanuláshoz kevesebb erőfeszítésre (utazásra) lenne szükség, többen választanák.

Két kifejtendő kérdésem esetében, ami arra vonatkozott, mit szeretnek, vagy nem szeretnek munkájukban szintén kevés válasz érkezett. Aki kitöltötte, leginkább a közösségre vonatkozóan nyilatkozott, hogy milyenek tartották a csoportban való munkát, vagy mennyire nehezményezték az egymás iránti bizalmatlanságot, a munkakörülményekről, egyéb tapasztalatokról nem ejtettek szót.

A polgármester asszony szerint jót tesz a társaságnak a program, mert a munka világában tartja, vagy éppen a munka világába visszahelyezi őket. Annál is inkább fontos ez, mivel a megkérdezettek közül 14 fő családjában nincs más munkakereső, valamint 9-en nagycsaládosok három vagy több gyermekkel.

Ezek az emberek meglátásom szerint igen elkeseredettek, igazolja ezt, hogy a mostani munkájukat számukra a későbbiekben hasznosíthatatlannak találják. Meglepő módon, ennek ellenére 12-en úgy nyilatkoztak, hogy szívesen dolgoznak a programban. Ezt annak tulajdonítom, hogy a program idejére csökken az életükben a létbizonytalanság.

8. Eredményesség

A fent említett pályázatok láthatóan egy jól átgondolt koncepció alapján épültek fel, amit a jövőben is folytatni szeretne az önkormányzat. Kibővítve főlíasátrakban való kertészeti munkával és gyümölcstermesztéssel.

Az itt dolgozó közmunkások a programok segítségével visszaszoknak, esetenként hozzászoknak a munka világához. Kialakítják a munkához megfelelő napi rutint. Így talán könnyebben találnak munkát a későbbiekben. Megnö a motiváció, hogy az inaktívak is munkába álljanak.

Az Almamelléki Önkormányzat munkájának köszönhetően, Baranya megyében egyedülálló módon, bekerült a „Legjobb önkormányzati gyakorlatok a közfoglalkoztatásban” pályázat legjobb 17 települése közé. Ebben a mezőnyben az egyetlen aprófalú, a többi település mind 2000 fő feletti.

9. Megoldási lehetőségek Almamellék számára.

A település számára a hosszútávú megoldást én mindenképpen az emberi erőforrások jobb kihasználásában látom. Elsősorban a lakosság tanuláshoz való hozzáállásán kell javítani. Majd felkutatni a lehetőségeket a különböző képzésekre. Lehet ez akár egy előadássorozat keretén belül⁵. A második lehetőség, hogy a falugondnoki buszjárat segítségével szervezett oktatásokra szállítsák a lakosságot. Fel kellene mérni, hogy kinek, milyen végzettsége van, milyen tanulmányait hagyta esetleg félbe (Almamelléken a fiatalság kb. 50%-a lemorzsolódott az oktatás valamelyik szakaszában), amit folytatva hamarabb jutna megélhetési lehetőséghez. Arról sem ártana információt szerezni, hogy ha megfelelő képzésben részesülnek a lakosok, milyen vállalkozókat lehetne a faluba csábítani, hogy munkahelyet teremtsenek a már meglévő emberi erőforrások kihasználására.

Ugyanakkor az önellátásra való nevelést kiterjeszteném a falu egész lakosságára, szintén előadások keretében akár családonként felmérném a lehetőségeket, és ezek alapján tanácsolnám, hogy milyen megélhetési lehetőséget válasszanak (pl.: falusi turizmus). Így, ha a családok megélhetésén lehetne javítani, azzal a falu helyzete is változna.

Nem elhanyagolható lehetőség a vállalkozások létrehozására való ösztönzés se. Minél többen folytatnak sikeres vállalkozói tevékenységet, annál több a foglalkoztatott.

---

⁵ Erre pár évvel ezelőtt egy a faluban ideiglenes lakosként nyilvántartott professzor már tett kísérletet. Az előadásokon a lakosok osztották meg a bizonyos területeken szerzett tapasztalataikat a többiekkel. Sajnos a lelkesedés hamar elapadt.

VI. Összegzés

Az általam felvázolt tervek megvalósításához igazi összefogásra, és hathatós támogatásra lenne szükség.

Almamellék és a hozzá hasonló aprófalvak számára a pályázati úton való munkalehetőség jelenti az ideiglenes megoldást (az önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató), de sajnos nem a valódi megoldást. Ahhoz sokkal jobb infrastruktúrára, több munkáltatóra, vállalkozó kedvre lenne szükség. Jelenleg a legjobb megoldás a boldogulásra az elvándorlás. Így viszont a falu elöregszik, üdülőfaluvá válik, vagy ami még rosszabb elnéptelenedik. Csak remélni tudom, hogy a helyzet a jövőben javul, és a Zselic e kis gyöngyszemére nem az enyészet vár.